

Deskundig en zorgvuldig handelen flora en fauna

WET NATUURBESCHERMING

medewerker
meewerkend
voorman

Niveau 1

Certificering
Deel 1 Handleiding

Colofon

Uitgever	Beraad Cursuscoördinatoren AOC's AOC Raad Bronland 12A 6708 WH Wageningen
Telefoon	0318 - 648 900
E-mail	info@aocraad.nl
Website	www.aocraad.nl
Samenstellers	B.K.C. Meijer (Regelink, Ecologie & Landschap) G.W. Willink (Helicon Opleidingen) J.R. Regelink (Regelink, Ecologie & Landschap) S. Hunink (Ecologica)
Werkgroepleden	Naast de samenstellers hadden tevens zitting in de werkgroep: R.J. Buijs (Buijs Eco Consult, voorheen Prinsentuin College) M. Deken (Clusius College) H. Boot (Groene Welle) A. de Groot (AOC Raad, Bureau Erkenningen)
Foto's Foto omslag	B.K.C. Meijer, G.W. Willink, S. Hunink, M. Schaap Rob Wijnbergen
Eindredactie en vormgeving	Communicatiebureau de Lynx, Wageningen
Versie	1.2

Wageningen, december 2016

© BERAAD CURSUSCOÖRDINATOREN AOC'S

NIETS UIT DEZE UITGAVE MAG WORDEN VERVEELVOUDIGD EN/OF OPENBAAR GEMAAKT DOOR MIDDEL VAN DRUK, FOTOKOPIE, MICROFILM OF OP WELKE WIJZE DAN OOK, ZONDER VOORAFGAANDE TOESTEMMING VAN UITGEVER.

DISCLAIMER

DEZE UITGAVE IS MET GROTE ZORGVULDIGHEID SAMENGESTELD. NOCH DE AUTEUR, NOCH DE UITGEVER STELLEN ZICH AANSPRAKELIJK VOOR EVENTUELE SCHADE ALS GEVOLG VAN ONJUISTHEDEN EN/OF ONVOLKOMENHEDEN TEN GEVOLGE VAN HET GEBRUIK VAN DEZE UITGAVE.

Inhoud deel 1

1	Inleiding	3
2	Wet natuurbescherming	4
2.1	Gebieden	5
2.2	Bossen	6
2.3	Soorten	6
2.3.1	Beschermingsregimes	6
2.3.2	Verbodsbepalingen	7
2.3.3	Vrijstellingen	9
2.3.4	Handhaving	11
3	Zorgvuldig handelen	13
3.1	Voorbereiding	13
3.1.1	Werkprotocol opstellen	13
3.1.2	Herkenning elementen	14
3.2	Tijdens de werkzaamheden	31
3.2.1	Onvoorziene omstandigheden en calamiteiten	31
3.2.2	Aantonen zorgvuldig handelen	32
	<i>Bijlage 1 – Begrippenlijst</i>	33

1 Inleiding

Zorgvuldig handelen is erg belangrijk als je buiten werkt. Je komt namelijk in aanraking met wilde dier- en plantensoorten, die worden beschermd door de Wet natuurbescherming. In deze praktische handleiding leer je hoe je zorgvuldig handelt tijdens het werk en waarom dit belangrijk is.

Hoofdstuk 2 legt uit hoe de Wet natuurbescherming werkt. Hierin staan de onderdelen van de wet waar je tijdens je werkzaamheden mee in aanraking kunt komen. Het derde hoofdstuk gaat verder in op hoe je tijdens je werkzaamheden zorgvuldig kunt handelen. Je leert wat dit inhoudt en waarop je moet letten tijdens de voorbereiding en het werk.

Deze handleiding hoort bij de cursus 'Deskundig en zorgvuldig handelen flora en fauna, Wet Natuurbescherming, niveau 1'. Met niveau 1 bedoelen we het niveau van medewerker en meewerkend voorman.

Let op!

Deze certificeringscursus richt zich op het 'deskundig en zorgvuldig handelen Wet natuurbescherming'. Dit betekent niet dat je na slaging voor het examen van deze cursus ook automatisch voldoende kennis, vaardigheden en ervaring bezit om zelfstandig een flora- en fauna-inventarisatie uit te mogen voeren!

Voor een dergelijke inventarisatie (verzamelen van soortinformatie, informatie over nest-, rust- en verblijfplaatsen en potenties) is specifieke expertise nodig. Deze kennis moet je kunnen aantonen aan bijvoorbeeld een handhavende instantie.

Een aanvullend certificeringstraject 'Deskundig en zorgvuldig inventariseren Wet natuurbescherming' onder de vlag van het AOC Keurmerk, is momenteel in ontwikkeling.

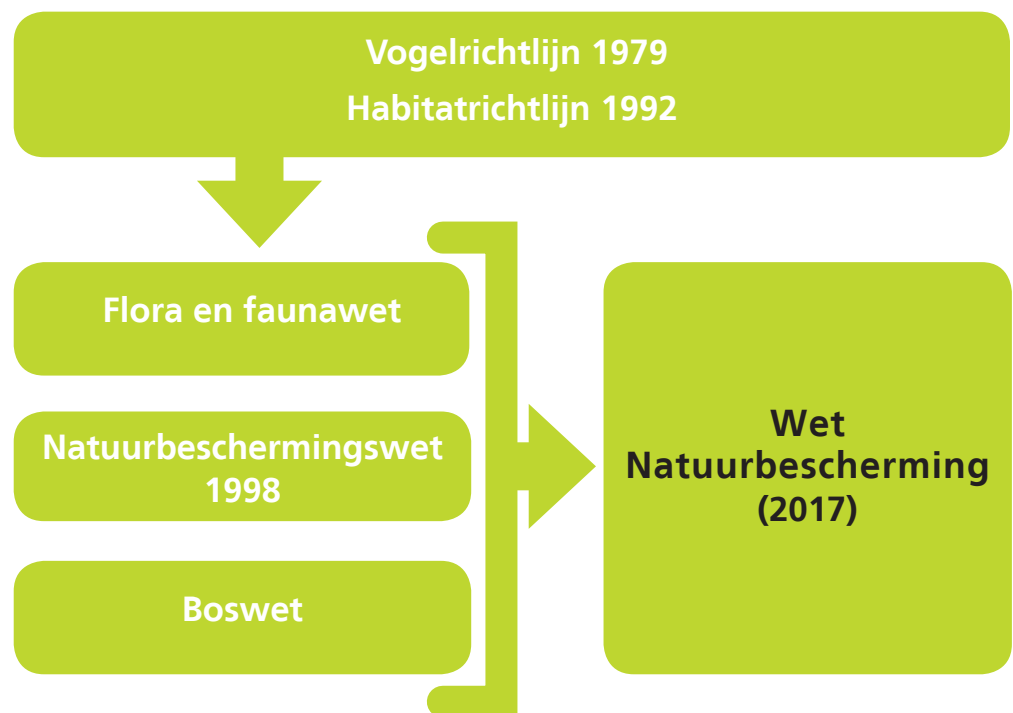

2 Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming beschermt per januari 2017 de natuur in Nederland. Wanneer je werkzaamheden buiten uitvoert, kom je deze wet vaak tegen. De Wet natuurbescherming beschermt drie verschillende onderdelen in de natuur:

- ▶ gebieden
- ▶ bossen
- ▶ soorten

Op deze manier heeft de Nederlandse overheid internationale afspraken in de Nederlandse wet opgenomen. In *Figuur 1* zie je een overzicht van de internationale verdragen en Nederlandse wetten die aan deze nieuwe wet vooraf zijn gegaan. De Wet natuurbescherming wordt in de toekomst onderdeel van de nieuwe Omgevingswet.

Figuur 1. Overzicht natuurwetgeving door de jaren heen.

2.1 Gebieden

De wet beschermt twee soorten gebieden die op de kaart zijn vastgelegd:

- ▶ Natura 2000-gebieden,
- ▶ bijzondere nationale en provinciale natuurgebieden.

Natura 2000-gebieden (zie *Figuur 2*) zijn gebieden met topnatuur die internationaal belangrijk zijn. Zo beschermen we zeldzame leefgebieden van soorten op de schaal van de Europese Unie. Bijzondere nationale en provinciale natuurgebieden zijn gebieden die we als Nederland belangrijk vinden.

Het is verboden om zonder vergunning werkzaamheden uit te voeren die schade brengen aan deze gebieden. Wel toegestaan zijn beheerwerkzaamheden die de doelen van het gebied en de soorten helpen en behouden. Hiervoor is geen vergunning nodig.

Figuur 2. Natura 2000-gebieden in Nederland.

Leefgebieden

Naast de verblijfplaatsen hebben dieren ook leefgebieden nodig om te overleven. Deze gebieden worden bijvoorbeeld gebruikt om voedsel te zoeken of te verplaatsen naar andere gebieden. Een voorbeeld is een laan die door vleermuizen wordt gebruikt als vliegroute.

Algemene vrijstelling

De provincie kan een algemene vrijstelling geven voor een soort. Je mag dan werkzaamheden uitvoeren waarbij schade ontstaat bij beschermde soorten als je werkt volgens een goedgekeurde gedragscode.

Ontheffing

Wanneer een gedragscode niet jouw werkzaamheden beschrijft, moet je ontheffing aanvragen om de werkzaamheden toch uit te kunnen voeren. Bij een ontheffing krijg je dan toestemming voor je werkzaamheden op voorwaarde dat je goedgekeurde *mitigerende en/of compenserende maatregelen* uitvoert.

Mitigatie is het verzachten of verminderen van de schade die je toebrengt. Dit doe je door mitigerende maatregelen uit te voeren. Een voorbeeld is het aanbrengen van tijdelijke vleermuisverblijfplaatsen als een vleermuisverblijf in een wand tijdelijk onbruikbaar maakt door je werkzaamheden.

2.2 Bossen

De Wet natuurbescherming beschermt bestaande bossen in Nederland. Het totaal oppervlak bossen mag niet veel afnemen. Dit betekent dat je na het kappen van bos opnieuw een bos moet planten. Dit wordt ook wel de herplantingsplicht genoemd. Dit geldt ook voor rijen bomen zoals lanen. Wanneer je bomen gaat kappen, moet de beheerder van het bos dit van tevoren melden bij de provincie. Voor sommige situaties is er een vrijstelling van deze herplantingsplicht. Bijvoorbeeld als er bos gekapt wordt voor natuurontwikkeling, verbeteren van Natura 2000-gebieden of het onderhouden van brandgangen.

De provincies stellen zelf de precieze eisen op voor de uitwerking van de wet. Ook mogen provincies zelf aangeven wanneer je niet opnieuw hoeft te beplanten na een kap. Het verschilt dus per provincie:

- ▶ hoe groot een bos moet zijn om onder deze wet te vallen
- ▶ hoe lang een rij bomen moet zijn om onder deze wet te vallen
- ▶ welke andere vormen van bomen er beschermd zijn
- ▶ wanneer je geen bomen terug hoeft te planten
- ▶ hoe je het kappen van bomen moet melden
- ▶ hoe je ontheffing kan krijgen voor het herplanten van bomen

2.3 Soorten

Naast gebieden en bossen beschermt de Wet natuurbescherming ook soorten. Deze soortenbescherming geldt ook buiten beschermde gebieden. De wet verdeelt de beschermde soorten in drie groepen, iedere groep wordt via eigen verboden beschermd. Het is mogelijk om een **vrijstelling** te krijgen voor deze verboden bijvoorbeeld via een gedragscode of **ontheffing**. Met handhaving wordt gecontroleerd of jij en je bedrijf of organisatie zich aan de wet houden.

2.3.1 Beschermingsregimes

De Wet natuurbescherming verdeelt de beschermde soorten in drie groepen met ieder hun eigen regels. Deze regels worden ook wel beschermingsregimes genoemd. De volgende drie groepen worden gebruikt:

- ▶ beschermde soorten volgens de Vogelrichtlijn
 - ▶ beschermde soorten volgens de Habitatrichtlijn
 - ▶ andere beschermde soorten
-

De Vogelrichtlijn omvat alle vogels. De Habitatrictlijn beslaat meer groepen dier- en plantensoorten: zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen, kevers, vaatplanten en vogels. De bescherming van de soorten in deze twee richtlijnen is in de EU afgesproken. De 'andere beschermde soorten' zijn dier- en plantensoorten die niet onder de eerste twee categorieën vallen, en waarover dus geen Europese afspraken zijn. Omdat we het in Nederland belangrijk vinden om deze soorten te beschermen zijn ze in deze aparte categorie opgenomen.

Op de Rode Lijst staan kwetsbare dier- en plantensoorten waarmee het niet goed gaat in Nederland. De Rode Lijst heeft geen juridische status. Deze soorten zijn dus niet beschermd, maar het is wel belangrijk er rekening mee te houden. Soms zijn deze soorten als **doelsoort** opgenomen door je opdrachtgever of de provincie.

Omdat de provincies de Wet natuurbescherming uitvoeren, kan de beschermde status van soorten in iedere provincie anders zijn. Een provincie kan een algemene vrijstelling geven voor een soort die beschermd is door de Wet natuurbescherming. Dit betekent dat je geen ontheffing hoeft aan te vragen voor deze soorten als de werkzaamheden bedoeld zijn als beheer, onderhoud of **ruimtelijke ontwikkeling**. Een overzicht van de vrijgestelde soorten per provincie kun je vinden in 'Deel 4 - Bijlage'.

2.3.2 Verbodsbepalingen

In de wet zijn verschillende verboden opgenomen om soorten te beschermen. Het overtreden van deze verboden is strafbaar en kan gevolgen hebben voor jezelf, je werkgever en opdrachtgever. De verboden kunnen we onderverdelen in:

- ▶ algemene zorgplicht
- ▶ verboden op het doden en verwonden van soorten
- ▶ verboden op het beschadigen van verblijfplaatsen en leefgebieden

In de volgende alinea's gaan we verder in op wat deze verboden betekenen voor je werkzaamheden. Paragraaf 2.3.4 gaat verder in op handhaving van deze verboden.

Compensatie

Als het niet mogelijk is om mitigerende (verzachtende) maatregelen uit te voeren, kun je ook compenseren. Bij compensatie leg je op een andere locatie een vervanging aan die minstens net zo goed is als de plek waar je schade toebrengt. Een voorbeeld is het plaatsen van vleermuiskasten als je een gebouw sloopt waarin vleermuizen zitten.

Doelsoorten van

een provincie worden beschreven in de natuurbeheerplannen van de provincies.

Ruimtelijke ontwikkeling

Dit zijn activiteiten die de functie veranderen van een plek of situatie. Dit zijn vaak eenmalige ingrepen.

Voorbeelden zijn:

- sloop van een gebouw of werk, aanbouw en nieuwbouw
- omvormen van een gazon naar een heestervak
- graven of dempen van een (deel van een) waterpartij
- verbreden of verleggen van een fietspad
- herinrichten van een bos naar een recreatieterrein

2.3.2.1 *Zorgplicht*

De Wet natuurbescherming heeft een algemene zorgplicht voor alle in het wild levende dieren of planten. Deze zorgplicht betekent dat je bij het uitvoeren van je werk altijd rekening moet houden met alle soorten. Daarbij is het belangrijk dat jouw werkzaamheden niet meer schade toebrengen dan nodig is. Deze zorgplicht is altijd van toepassing, ook als een soort niet beschermd is!

Om tijdens je werkzaamheden deze zorgplicht na te leven, moet je zorgvuldig handelen. Wat zorgvuldig handelen betekent voor je werkzaamheden, lees je in hoofdstuk 3.

2.3.2.2 *Niet doden, verwonden en beschadigen*

Voor alle drie de groepen beschermde soorten is het verboden om de diersoorten te doden of te verwonden. Dit verbod geldt ook voor eieren van beschermde soorten. Deze mag je niet oprapen of opzettelijk vernielen. Beschermde planten mag je niet plukken of vernielen. Deze verboden zijn in de wet terug te vinden onder artikel 3.1, 3.5 en 3.10.

2.3.2.3 *Niet beschadigen van nesten, verblijfplaatsen en leefgebieden*

Volgens de Wet natuurbescherming is het ook verboden om nesten of **verblijfplaatsen** te beschadigen of te vernielen. Hieronder vallen ook zogenaamde 'essentiële leefgebieden'. Dat zijn elementen die belangrijk zijn voor de overleving van de beschermde soorten, bijvoorbeeld de bomen waar nesten in gebouwd worden. Al deze belangrijke elementen mag je niet beschadigen of vernielen. De meeste vogelnesten zijn alleen beschermd als ze gebruikt worden, maar van een aantal vogelsoorten zijn de nesten altijd beschermd. In Tabel 1 staat een overzicht van de nesten van vogelsoorten die altijd beschermd zijn. Hoofdstuk 3, over zorgvuldig handelen, gaat verder in op de herkenning van nesten, verblijfplaatsen en belangrijke elementen. Ook lees je daar hoe je ervoor kunt zorgen dat je ze tijdens je werkzaamheden niet beschadigt of vernielt. Deze verboden zijn in de wet terug te vinden onder artikel 3.1, 3.5 en 3.10.

2.3.2.4 *Niet verstoren van dieren*

Verder is het verboden om de dieren zelf opzettelijk te verstoren. Het opzettelijk verstoren van dieren is eenvoudig te voorkomen. Hoofdstuk 3, over zorgvuldig handelen, legt uit hoe je ervoor kunt zorgen dat je dieren niet opzettelijk verstoort. Dit verbod is in de wet terug te vinden onder artikel 3.1 en 3.5.

Verblijfplaatsen

zijn plekken die dieren gebruiken om te rusten en voort te planten.

In de wet worden dit vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen genoemd.

Tabel 1. Vogelsoorten waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn

Nesten jaarrond beschermd van:

Boomvalk
 Buizerd
 Gierzwaluw
 Grote gele kwikstaart
 Havik
 Huismus
 Kerkuil
 Oehoe
 Ooievaar
 Ransuil
 Roek
 Slechtvalk
 Sperwer
 Steenuil
 Wespendif
 Zwarte wouw

Bestendig beheer zorgt ervoor dat een situatie hetzelfde blijft. Deze werkzaamheden worden regelmatig uitgevoerd, vaak terugkerend in een vast patroon. Vaak is het van tevoren al duidelijk hoe vaak en wanneer deze werkzaamheden uitgevoerd moeten worden.

Enkele voorbeelden zijn:

- wekelijks ramen wassen van een gebouw
- 2x per jaar maaien van een wegberm
- 1x per jaar uitmaaien van een sloot
- 3x per jaar vegen van een fietspad
- 1x per 5 jaar dunnen van een bos

2.3.3 Vrijstellingen: gedragscodes en ontheffingen

Het is mogelijk om toestemming te krijgen voor werkzaamheden waarbij deze verboden overtreden kunnen worden. Wanneer het gaat om **bestendig beheer** en onderhoud kan er gebruik gemaakt worden van een gedragscode. Wanneer het gaat om ruimtelijke ontwikkeling is meestal een ontheffing nodig.

In de gedragscode Waterschappen is het voor enkele ruimtelijke ontwikkelingen niet nodig om een ontheffing aan te vragen. Welke werkzaamheden zijn toegestaan en hoe je te werk moet gaan, kun je terugvinden in hoofdstuk 4.3 van de gedragscode voor waterschappen. Als een gedragscode niet geldt voor jouw situatie, dan is een ontheffing nodig.

2.3.3.1 Gedragscodes

Een gedragscode beschrijft een werkwijze om werkzaamheden uit te voeren die mogelijk schade veroorzaken aan beschermde soorten. Door via een gedragscode te werken, kun je de schade beperken of voorkomen. *Tabel 2* laat zien voor welke werkzaamheden of organisatie goedgekeurde gedragscodes beschikbaar zijn.

Gedragscode	Organisaties	Werkzaamheden
Gedragscode bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeentelijke groendiensten • Hoveniers • Groen aannemers 	<ul style="list-style-type: none"> • Onderhoud bomen en struiken • Onderhoud sierbeplanting • Onderhoud oevers en moerassen • Onderhoud grasvelden
Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen	<ul style="list-style-type: none"> • Waterschappen • Groen aannemers 	<p>Bestendig beheer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maaiwerkzaamheden • Schonen van waterlopen en oevers • Baggeren van bodems en herstelwerkzaamheden aan oevers • Begrazen • Snoeien en dunnen van opgaande beplanting • Onderhoud aan waterkeringen • Onderhoud verhardingen <p>Ruimtelijke ontwikkelingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Afdammen, dempen of vergraven van wateren • Graafwerkzaamheden • Sloop • Bouwactiviteiten
Gedragscode Bosbeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Bosbeheerders (zoals Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten) • Bosaannemers 	<ul style="list-style-type: none"> • Boswerkzaamheden
Gedragscode Natuurbeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Terreinbeherende organisaties (zoals Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer) • Groenaannemers 	<ul style="list-style-type: none"> • Begrazen van natuurterreinen • Omzagen en afzetten van houtige beplantingen • Plaggen, chopperen, maaien en strooiselvegeten van heide • Branden van heide • Beheer van weidevogelgrasland • Beheer van bijzondere gras- en hooilanden • Maaien van rietland • Schonen en baggeren van poelen en waterlopen • Akkerwerkzaamheden • Onderhoud van gebouwen en bouwwerken

Tabel 2. De meest gebruikte gedragscodes

Bij iedere gedragscode worden afspraken over de gekozen werkprotocollen vastgelegd. De gedragscodes gebruiken hiervoor verschillende namen. *Tabel 3* geeft een overzicht van deze verschillen. In deze reader gebruiken we altijd de naam *werkprotocol*.

Gedragscode	Naam werkprotocol
Gedragscode bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen	Plan van aanpak
Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen	Werkprotocol
Gedragscode Bosbeheer	Checklist
Gedragscode Natuurbeheer	Checklist

Tabel 3. Namen van werkprotocol in de verschillende gedragscodes

2.3.3.2 Ontheffingen

Als werkzaamheden niet in een gedragscode staan, maar wel schade kunnen veroorzaken, is een ontheffing nodig. Ook voor ruimtelijke ontwikkelingen is meestal een ontheffing nodig. Een ontheffing wordt door je opdrachtgever aangevraagd bij de provincie. In een ontheffing staan mitigerende en compenserende maatregelen om schade te voorkomen of te beperken. Deze maatregelen moeten vaak nog uitgewerkt worden in een werkprotocol.

2.3.4 Handhaving

Door handhaving wordt gecontroleerd of je je aan de wet houdt. Dit mag gedaan worden door:

- ▶ medewerkers van provincies
- ▶ medewerkers van gemeenten
- ▶ medewerkers Omgevingsdiensten of Regionale Uitvoeringsdiensten (RUD's)
- ▶ politieambtenaren
- ▶ medewerkers van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)
- ▶ medewerkers van organisaties die opgeleid zijn als boa (buitengewoon opsporingsambtenaar) of handhaver groene wetten

Niet-bestendig beheer

Naast bestendig beheer kunnen ook herstellende werkzaamheden van een situatie nodig zijn of moet een situatie aangepast worden zonder de functie te veranderen. Dit wordt niet-bestendig beheer genoemd. Enkele voorbeelden zijn:

- vervangen van de dakbedekking van een gebouw
- intensiveren maaibeheer: bloemrijk grasland wordt gazon
- herprofilering van een sloot
- asfalteren van een half-verhard fietspad

Wanneer een handhaver iets verdachts ziet, zal hij of zij je vragen om aan te tonen dat je zorgvuldig gehandeld hebt. Om dit aan te kunnen tonen, moet je de volgende zaken op orde hebben:

- ▶ De gedragscode is aanwezig op de werklocatie
- ▶ Het werkprotocol is aanwezig op de werklocatie
- ▶ Het werkprotocol is volledig (zie 3.1.1)
- ▶ Het werkprotocol is uitgevoerd in het veld
- ▶ Het werkprotocol is bekend bij de aanwezige medewerkers

Minimaal één van de medewerkers is aantoonbaar gecertificeerd in Zorgvuldig handelen Wet natuurbescherming niveau 1.

Wanneer je in overtreding bent en niet aan kan tonen dat je zorgvuldig hebt gehandeld, is dit een Economisch Delict. Dit kan betekenen dat het werk stilgelegd wordt of dat je werkgever verplicht wordt om de schade te herstellen. Het is ook mogelijk dat je beboet wordt. Ook kan het schade veroorzaken in de werkrelatie tussen jou en je werkgever of opdrachtgever.

3 Zorgvuldig handelen

Je hebt gezien dat het belangrijk is om zorgvuldig te handelen. In dit hoofdstuk leer je hoe je dit kunt doen in de voorbereiding en tijdens de werkzaamheden.

3.1 Voorbereiding

Voordat je start met je werkzaamheden heeft jouw opzichter, uitvoerder, beheerder of toezichthouder een aantal stappen doorlopen:

- ① hij/zij krijgt de gedragscode en omschrijving van de werkzaamheden
- ② hij/zij vult het werkprotocol in
- ③ hij/zij verwerkt het werkprotocol in een concrete werkinstructie voor jou en jouw collega's uit de werkploeg
- ④ hij/zij markeert de beschermde elementen in het veld
- ⑤ hij/zij vertelt jou en jouw collega's wat er in het werkprotocol en werkinstructie staat en hoe je zorgvuldig moet handelen

3.1.1 Leidinggevende stelt werkprotocol op

Jouw leidinggevende heeft de gedragscode en eventueel een plan van aanpak gekregen die voor een werk van toepassing is verklaard. Het is zijn/haar taak om deze gedragscode en het plan van aanpak te lezen. Vervolgens maakt hij/zij hiervan een werkprotocol en werkinstructie voor jou en jouw collega's van de werkploeg. In het werkprotocol staat minimaal:

- ▶ start- en einddatum van het werk
- ▶ start- en stoptijden van de werkdag
- ▶ de locaties van beschermde elementen (zie hoofdstuk 2.3.2.3)
- ▶ hoe deze elementen gemarkeerd zijn
- ▶ welke afstand tot deze elementen gehouden moet worden
- ▶ wat de werkrichting is
- ▶ wat de aan- en afvoerroutes zijn
- ▶ welke machines gebruikt worden
- ▶ hoe deze machines zijn afgesteld
- ▶ wanneer je contact op moet nemen met je opzichter of uitvoerder
- ▶ aanvullende beschermende maatregelen
- ▶ waar de machines aan het eind van de dag opgesteld moeten worden

Jij en jouw collega's moeten je tijdens het uitvoeren van het werk houden aan de richtlijnen die in het werkprotocol en de werkinstructie worden genoemd om de Wet natuurbescherming niet te overtreden.

3.1.2 Herkenning elementen

In paragraaf 2.3.2.3 heb je gezien dat elementen beschermd zijn die belangrijk zijn voor beschermde soorten. Het is daarom belangrijk om deze elementen te herkennen in het werkveld. In de komende paragrafen leggen we verschillende elementen uit met een beschrijving en foto's. Daarnaast vind je bij ieder element een tabel waarin je ziet wat de verschillende gedragscodes voor deze elementen voorschrijven. Let wel op: dit zijn samenvattingen en niet de volledige voorzorgsmaatregelen die in de gedragscode staan! In de laatste kolom van de tabel zie je op welke pagina van de gedragscode de complete tekst staat.

3.1.2.1 Lijnvormige beplantingen

Beschrijving

Voorbeelden van lijnvormige beplantingen zijn lanen, hagen en houtwallen.

Lanen zijn rijen bomen langs een weg of pad. Er zijn veel verschillende soorten lanen: van een enkele rij bomen aan beide kanten tot meerdere rijen bomen aan beide kanten.

Hagen zijn aaneengesloten rijen struiken. De hoogte kan verschillend zijn: van een beukenhaag van een halve meter hoog tot een meidoornhaag van 3 meter hoog.

Houtwallen bestaan uit een rij bomen met daaronder struiken en andere planten.

Deze lijnvormige elementen worden door veel diersoorten gebruikt. Zo gebruiken vleermuizen ze als veilige vliegroutes of plekken om voedsel te zoeken.

Ook kunnen vogels erin nestelen.

Voorbeeld van een laan

Voorbeeld van een haag

Voorbeeld van een houtwal

Voorzorgsmaatregelen

Voorzorgsmaatregelen voor lijnvormige beplantingen zijn te vinden in:

Gedragscode:	Korte beschrijving werkmethode	Meer informatie vind je in:
Gedragscode bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen	<ul style="list-style-type: none"> • Behoud groeiplaatsen/rust- en verblijfplaatsen. • Niet werken binnen kwetsbare periode • Gefaseerd werken • Bij jaarrond beschermde nesten: functionaliteit niet aantasten • Aanwezigheid en verstoring beperken bij nesten en holten. • Werkrichting: gewenning op laten treden en vluchtroute bieden. • Beschermingszones zichtbaar afzetten 	<ul style="list-style-type: none"> • 3.1.1. Houtige boombegroeiingen met intensief beheerde • kruidenvegetatie of verharding als onderetage • 3.1.2. Houtige boombegroeiingen met houtige en kruidige ondergroei
Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren buiten broedseizoen: tussen september en half maart • Oude bomen met spleten en hollen controleren op vleermuizen 	4.2.6. Snoeien en dunnen van opgaande beplanting
Gedragscode Bosbeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Velrichting afwenden van de bomen die behouden moeten worden • Bomen direct naast een bijzondere nestboom niet vellen <p>Tussen 15 maart en 15 juli:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geen boswerkzaamheden in loof- en gemengd bos • 25 meter afstand houden van bomen met vleermuizen of boomarters • Geen bomen vellen waarin vogels broeden • Geen werkzaamheden binnen 50 meter van bijzondere nestbomen 	<ul style="list-style-type: none"> • 14. Bomen die niet worden geveld • 15. Vellingvrije zones • 17. Verblijfplaatsen van vleermuizen en boomarters
Gedragscode Natuurbeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Niet werken in kwetsbare periodes van soortgroepen • Werkzaamheden direct achter elkaar uitvoeren • Velrichting afwenden van de bomen die behouden moeten worden • Strooisellaag laten liggen 	2.2.2 Omzagen en afzetten van houtige beplantingen

Tabel 4. Lijnvormige elementen in de verschillende gedragscodes

3.1.2.2 Roofvogel-, eekhoorn- en kolonievogelnesten

Roofvogelnesten worden ook wel horsten genoemd. Deze nesten zijn het hele jaar beschermd. De nesten zijn groot en plat van vorm. Door hun omvang zitten ze vaak vlakbij de stam of grote takken.

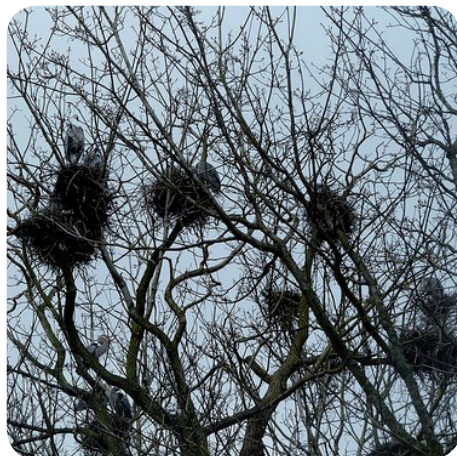
Horst van een buizerd

Eekhoornnest in een boom

Eekhoornnesten lijken in omvang veel op nesten van roofvogels. Eekhoornnesten hebben de vorm van een bol en bestaan uit twijgjes met bladeren. Deze zijn alleen beschermd als ze in gebruik zijn. Maar in de praktijk is het moeilijk om te zien of ze wel of niet gebruikt worden. Daarom laten we eekhoornnesten het hele jaar met rust.

Nesten van kolonievogels vind je in grote aantallen bij elkaar. Bekende kolonievogels in Nederland zijn bijvoorbeeld de blauwe reiger en veel meeuwensoorten. Afhankelijk van de soort komen nesten voor in bomen, op de grond of op daken.

Reigerkolonie

Voorzorgsmaatregelen

Voorzorgsmaatregelen voor roofvogel-, eekhoorn- en kolonievogelnesten zijn te vinden in:

Gedragscode:	Korte beschrijving werkmethode	Meer informatie vind je in:
Gedragscode bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen	<ul style="list-style-type: none"> Nest-, rust- en verblijfplaatsen en functionaliteit behouden Beschermingszone zichtbaar afzetten Niet werken binnen kwetsbare periodes Gefaseerd werken 	3.1.2. Houtige boombegroeiingen met houtige en kruidige ondergroei
Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen	<ul style="list-style-type: none"> Uitvoeren buiten broedseizoen: tussen september en half maart 	4.2.6. Snoeien en dunnen van opgaande beplanting
Gedragscode Bosbeheer	<ul style="list-style-type: none"> Velrichting afwenden van de bomen die behouden moeten worden Bomen direct naast een bijzondere nestboom niet vellen <p>Tussen 15 maart en 15 juli:</p> <ul style="list-style-type: none"> Geen boswerkzaamheden in loof- en gemengd bos 25 meter afstand houden van bomen met vleermuizen of boom-marters Geen bomen vellen waarin vogels broeden Geen werkzaamheden binnen 50 meter van bijzondere nestbomen 	<ul style="list-style-type: none"> 14. Bomen die niet worden geveld 15. Vellingvrije zones
Gedragscode Natuurbeheer	<ul style="list-style-type: none"> Niet werken in kwetsbare periodes van soortgroepen Werkzaamheden direct achter elkaar uitvoeren Velrichting afwenden van de bomen die behouden moeten worden Strooisellaag laten liggen 	2.2.2 Omzagen en afzetten van houtige beplantingen

Tabel 4. Lijnvormige elementen in de verschillende gedragscodes

3.1.2.3 Burchten en holen

De das gebruikt een burcht als veilige rustplaats en als plek om zich voort te planten. Dassenburchten zijn te herkennen aan een groot, vaak ovaal gat (meer breed dan hoog) van 25-30 cm. Veel uitgegraven grond ligt in waaiervorm voor de ingang. Vaak zijn er vlakbij meer ingangen. Rondom de burcht zijn vaak duidelijke sporen zichtbaar zoals wissels (looppaden) en krabsporen. Konijnen en vossen kunnen dassenburchten ook gebruiken als verblijfplaats.

Ingang dassenburcht

Beverburcht

Wissel van een bever richting water

Konijnen leven in holen met een ingang van ongeveer 7,5 centimeter. Vaak zijn er meerdere ingangen vlak bij elkaar. Het hol wordt gebruikt als schuil- en rustplaats en om zich voort te planten.

Toegang konijnenhol

Vossen graven holen voor het grootbrengen van hun jongen. De ingang van een vossenhol is ongeveer 25 tot 30 centimeter breed en vaak ovaal (meer hoog dan breed). Het uitgegraven zand ligt vaak in een hoop voor de ingang van het hol. Vossen gebruiken soms ook oude dassenburchten of graven konijnenholen verder uit.

Toegang van een vossenhol

Vorzorgsmaatregelen

Vorzorgsmaatregelen voor burchten en holen zijn te vinden in:

Gedragscode:	Korte beschrijving werkmethode	Meer informatie vind je in:
Gedragscode bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen	<ul style="list-style-type: none"> • Beschermingszone zichtbaar afzetten • Alleen uitvoeren binnen de periode tussen 1 september en 1 december • Vluchtroute voor de dieren openhouden 	<ul style="list-style-type: none"> • 3.1.1. Houtige boombegroeiingen met intensief beheerde kruidenvegetatie of verharding als onderetage • 3.1.2. Houtige boombegroeiingen met houtige en kruidige ondergroei • 3.1.3. Houtige struweelbegroeiingen • 3.1.5. Kruidige begroeiingen met jaarlijks extensief onderhoud
Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen	<ul style="list-style-type: none"> • Dassenburchten niet beschadigen 	4.2.1. Algemeen
Gedragscode Bosbeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Velrichting afwenden van de burcht en holen • Ingangen van burchten vrijlaten <p>Werkzaamheden binnen 20 meter van een dassenburcht:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alleen uitvoeren in de periode 1 september tot 1 december • Geen rijdend materieel gebruiken • Bomen en ondergroei bij burcht en ingangen zo veel mogelijk behouden 	18. Dassenburchten
Gedragscode Natuurbeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Niet werken in kwetsbare periodes van soortgroepen • Werkzaamheden direct achter elkaar uitvoeren • Velrichting afwenden van de dassenburchten en holen 	2.2.2 Omzagen en afzetten van houtige beplantingen

Tabel 6. Burchten en holen in de verschillende gedragscodes

3.1.2.4 Boomholtes, rottingsgaten, spleten, kieren

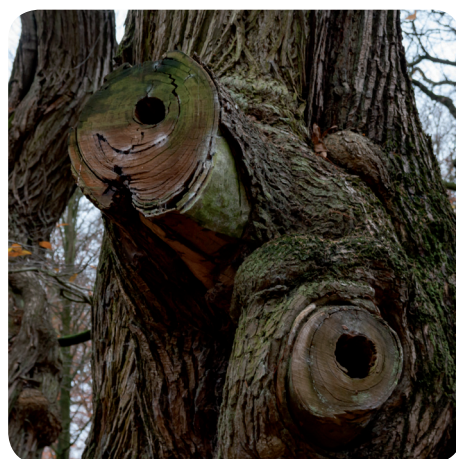
In oude bomen zitten vaak holtes, spleten en kieren. Op plekken waar een tak is afgebroken of afgezaagd, komen vaak rottingsgaten. Deze rottingsgaten kunnen heel diep worden. Verschillende dieren maken graag gebruik van deze ruimtes in bomen:

- ▶ Vleermuizen kunnen al in hele smalle ruimtes kruipen. Het is zelfs mogelijk dat er vleermuizen zitten achter loszittende schors.
- ▶ Veel vogels maken gebruik van deze openingen om er een nest in te bouwen, bijvoorbeeld bonte specht en de koolmees.
- ▶ Ook boommarters maken gebruik van deze openingen, vaak in oude vogelnesten.

In de gedragscodes worden deze elementen holtebomen en/of rottingsgaten genoemd.

Voorbeeld van een boomholte

Voorbeeld van rottingsgaten

Voorbeeld van spleten en kieren

Voorbeeld loszittend schors

Vorzorgsmaatregelen

Vorzorgsmaatregelen voor boomholtes, rottingsgaten, spleten en kieren zijn te vinden in:

Gedragscode:	Korte beschrijving werkmethode	Meer informatie vind je in:
Gedragscode bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen	<ul style="list-style-type: none"> • Beschermingszone zichtbaar afzetten • Niet werken binnen kwetsbare periodes • Vluchtroute voor de dieren openhouden 	<ul style="list-style-type: none"> • 3.1.1. Houtige boombegroeiingen met intensief beheerde kruidenvegetatie of verharding als onderetage • 3.1.2. Houtige boombegroeiingen met houtige en kruidige ondergroei
Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen	<ul style="list-style-type: none"> • Alleen uitvoeren in de periode van september tot half maart • Oude bomen (>50 jaar) controleren op aanwezigheid van vleermuizen 	4.2.6. Snoeien en dunnen van opgaande beplanting
Gedragscode Bosbeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Holenbomen niet omzagen • Velrichting afwenden van de bomen die behouden moeten worden <p>Tussen 15 maart en 15 juli:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 25 meter afstand houden van bomen met vleermuizen of boommarters 	<ul style="list-style-type: none"> • 14. Bomen die niet worden geveld • 17. Verblijfplaatsen van vleermuizen en boommarters
Gedragscode Natuurbeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Bomen met een diameter >30 cm met hollen, spleten of rottingsgaten niet omzagen • Niet werken in kwetsbare periodes • Velrichting afwenden van de dassenburchten en hollen 	2.2.2 Omzagen en afzetten van houtige beplantingen

Tabel 7. Boomholtes, rottingsgaten, spleten en kieren in de verschillende gedragscodes

3.1.2.5 Water- en oeverbegroeiingen

Water- en oeverbegroeiingen zijn belangrijke elementen voor veel vogels, amfibieën, reptielen, vissen, insecten en zoogdieren. Deze soortgroepen gebruiken water- en oeverbegroeiingen als plek om voort te planten, te rusten of voedsel te zoeken. Voorbeelden hiervan zijn watervogels die nesten bouwen tussen de begroeiing. Ook zijn er libellen die eieren leggen op waterplanten, zoals de groene glazenmaker en bosbeekjuffer. Kamsalamanders gebruiken bijvoorbeeld kleine blaadjes om hun eieren in te vouwen.

Voorbeeld waterbegroeiing

Voorbeeld oeverbegroeiing

Keizerlibel zet eieren af

*Kleine watersalamander
in bruiloftskleed*

Vorzorgsmaatregelen

Vorzorgsmaatregelen voor water- en oeverbegroeiingen zijn te vinden in:

Gedragscode:	Korte beschrijving werkmethode	Meer informatie vind je in:
Gedragscode bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen	<ul style="list-style-type: none"> • Beschermingszone zichtbaar afzetten • Niet werken binnen kwetsbare periodes • Minimale maaihoogte vaststellen • Gefaseerd werken • Maatregelen treffen om maaislachtoffers te verminderen • Vluchtroute voor de dieren openhouden 	3.1.7. Kruidige waterbegroeiingen en overgangen land-water
Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen	<ul style="list-style-type: none"> • Schonen in de periode 15 juli tot 1 november • Bij schonen zorgen dat dieren en zaden terug kunnen stromen naar het water • Vluchtroute bieden • 25% van de waterbodem niet schonen • Overige werkzaamheden buiten broedseizoen • Natuurvriendelijke oevers ontzien 	<ul style="list-style-type: none"> • 4.2.3 Schonen van waterlopen en oevers • 4.2.4 Baggeren van bodems, herprofilering en herstelwerkzaamheden aan oevers • 4.2.7 Onderhoud aan waterkeringen
Gedragscode Bosbeheer		
Gedragscode Natuurbeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren buiten de periode half februari tot half augustus • Bij schonen zorgen dat dieren en zaden terug kunnen stromen naar het water 	VIII Schonen en baggeren van poelen en waterlopen

Tabel 8. Water- en oeverbegroeiingen in de verschillende gedragscodes

3.1.2.6 Broeihopen

Broeihopen worden gebruikt door kleine zoogdieren, reptielen en amfibieën als rust- en verblijfplaats en als plek om te overwinteren. Broeihopen zijn vooral belangrijk voor de voortplanting en overwintering van ringslangen. De ringslang legt haar eieren vaak in deze broeihopen. Door de warmte van deze hopen worden de eieren uitgedroogd. Een broeihop bestaat uit een berg plant-aardig afval zoals maaisel, slootschoonmateriaal of bladeren.

Broeihop

Voorzorgsmaatregelen

Voorzorgsmaatregelen voor broeihopen zijn te vinden in:

Gedragscode:	Korte beschrijving werkmethode	Meer informatie vind je in:
Gedragscode bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen		
Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen	<ul style="list-style-type: none"> • Broeihopen laten liggen 	<ul style="list-style-type: none"> • 4.2.6. Snoeien en dunnen van opgaande beplanting
Gedragscode Bosbeheer		
Gedragscode Natuurbeheer		

Tabel 9. Broeihopen in de verschillende gedragscodes

3.1.2.7 Mierenhopen

Mierenhopen worden gemaakt door verschillende mierensoorten en gebruikt als verblijfplaats en plek om voort te planten. Mierenhopen bestaan uit een ophoping van klein plantaardig materiaal.

Mierenhoop

Voorzorgsmaatregelen

Voorzorgsmaatregelen voor mierenhopen zijn te vinden in:

Gedragscode:	Korte beschrijving werkmethode	Meer informatie vind je in:
Gedragscode bestendig beheer en onderhoud groen-voorzieningen	<ul style="list-style-type: none"> Beschermingszone zichtbaar afzetten 	<ul style="list-style-type: none"> 3.1.2. Houtige boom-begroeiingen met houtige en kruidige ondergroei 3.1.5. Kruidige begroeiingen met jaarlijks extensief onderhoud
Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen		
Gedragscode Bosbeheer	<ul style="list-style-type: none"> Mierenhopen sparen 	19. Mierenhopen en jeneverbesbomen
Gedragscode Natuurbeheer		

Tabel 10. Mierenhopen in de verschillende gedragscodes

3.1.2.8 Overhoekjes en ruigtes

Overhoekjes, ‘rommelige’ delen van een terrein of ruigtes kunnen veel prooidieren herbergen voor roofvogels zoals uilen. Ook kunnen in deze overhoekjes en ruigtes dieren verblijven, schuilen of overwinteren, zoals verschillende kleine marterachtigen (hermelijn, wezel), amfibieën en reptielen.

Voorbeeld overhoekje

Voorbeeld ruigte

Vorzorgsmaatregelen

Vorzorgsmaatregelen voor overhoekjes en ruigtes zijn te vinden in:

Gedragscode:	Korte beschrijving werkmethode	Meer informatie vind je in:
Gedragscode bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen	<ul style="list-style-type: none"> Beschermingszone zichtbaar afzetten Alleen uitvoeren binnen de periode tussen 1 september en 1 december Vluchtroute voor de dieren openhouden 	<ul style="list-style-type: none"> Houtige boombegroeiing met ondergroei Houtige struweelbegroeiingen
Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen	<ul style="list-style-type: none"> Uitvoeren buiten broedseizoen: tussen september en half maart Oude bomen (>50 jaar) met spleten en hollen controleren op vleermuizen 	<ul style="list-style-type: none"> 4.2.6. Snoeien en dunnen van opgaande beplanting
Gedragscode Bosbeheer		
Gedragscode Natuurbeheer	<ul style="list-style-type: none"> Bomen met een diameter >30 cm met hollen, spleten of rottingsgaten niet omzagen -Niet werken in kwetsbare periodes van soortgroepen Werkzaamheden direct achter elkaar uitvoeren Als de boomkikker aanwezig is: alleen uitvoeren in de periode 1 november en 1 februari, en gefaseerd uitvoeren 	

Tabel 11. Overhoekjes en ruigtes in de verschillende gedragscodes

3.1.2.9 Takkenrillen

Takkenrillen zijn langwerpige elementen gemaakt van losse takken. Ze kunnen netjes gevlochten zijn, maar ook grover, in de vorm van hopen takken die tussen palen geklemd zijn. In natuurgebieden bestaan takkenrillen vaak uit enkele losse takkenhopen die achter elkaar geplaatst zijn. Veel soorten vinden een veilige plek in takkenrillen, voornamelijk kleine zoogdieren, amfibieën en reptielen. Ook kunnen er vogels in gaan broeden.

Takkenril

Voorzorgsmaatregelen

Voorzorgsmaatregelen voor takkenrillen zijn te vinden in:

Gedragscode:	Korte beschrijving werkmethode	Meer informatie vind je in:
Gedragscode bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen	<ul style="list-style-type: none"> Beschermingszone zichtbaar afzetten Alleen uitvoeren binnen de periode tussen 1 september en 1 december Vluchtroute voor de dieren openhouden 	<ul style="list-style-type: none"> 3.1.2. Houtige boombegroeiingen met houtige en kruidige ondergroei 3.1.3. Houtige struweelbegroeiingen
Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen	<ul style="list-style-type: none"> Gefaseerd uitvoeren van werkzaamheden Snoeihout en snippers buiten het gebied opslaan 	<ul style="list-style-type: none"> 4.2.6. Snoeien en dunnen van opgaande beplanting
Gedragscode Bosbeheer		
Gedragscode Natuurbeheer	<ul style="list-style-type: none"> Niet werken in kwetsbare periodes van soortgroepen Werkzaamheden gefaseerd uitvoeren Strooisellaag en aanwezig blad niet verwijderen 	

Tabel 11. Takkenrillen in de verschillende gedragscodes

3.1.2.10 Boomstronken en liggend, zwaar dood hout

Veel soorten vinden een plek in of op staand en liggend zwaar dood hout. Vaak ontstaan er ook gaten en holen in deze bomen (zie ook 3.1.2.4). Omdat er zoveel soorten aanwezig kunnen zijn, is het goed om altijd goed op te letten als je staand of liggend zwaar dood hout tegenkomt tijdens je werkzaamheden.

Staand doodhout

Liggend zwaar doodhout

Vorzorgsmaatregelen

Vorzorgsmaatregelen voor boomstronken en liggend, zwaar dood hout zijn te vinden in:

Gedragscode:	Korte beschrijving werkmethode	Meer informatie vind je in:
Gedragscode bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen	<ul style="list-style-type: none"> • Beschermingszone zichtbaar afzetten • Niet werken binnen kwetsbare periodes • Vluchtroute voor de dieren openhouden 	<ul style="list-style-type: none"> • 3.1.2. Houtige boom-begroeiingen met houtige en kruidige ondergroei • 3.1.3. Houtige struweelbegroeiingen
Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen	<ul style="list-style-type: none"> • Alleen uitvoeren in de periode van september tot half maart • Controleren op aanwezigheid van vleermuizen 	<ul style="list-style-type: none"> • 4.2.6. Snoeien en dunnen van opgaande beplanting
Gedragscode Bosbeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Holenbomen niet omzagen • Velrichting afwenden van de dode bomen die behouden moeten worden 	<ul style="list-style-type: none"> • 14. Bomen die niet worden geveld • 17. Verblijfplaatsen van vleermuizen en boommarters
Gedragscode Natuurbeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Dode bomen met een diameter >30 cm met holten, spleten of rottingsgaten niet omzagen • Niet werken in kwetsbare periodes van soortgroepen • Werkzaamheden direct achter elkaar uitvoeren • Velrichting afwenden van de staande of liggende bomen die behouden moeten worden 	

Tabel 13. Boomstronken en liggend, zwaar dood hout in de verschillende gedragscodes

3.1.2.11 Steilwanden en gronddepots

Steile stukken met zanderige gronden worden veel gebruikt door dieren. Bijvoorbeeld als nestlocatie door oeverzwaluwen. Dit gebeurt niet alleen in natuurlijke steilwanden maar ook in tijdelijke opslagen zoals gronddepots. Het is dus belangrijk om ook tijdens werkzaamheden goed op gronddepots te letten of ze af te dekken, of minder steil te maken.

Steilwand met oeverzwaluwen

Voorzorgsmaatregelen

Voorzorgsmaatregelen voor steilwanden en gronddepots zijn te vinden in:

Gedragscode:	Korte beschrijving werkmethode	Meer informatie kun je vinden in:
Gedragscode bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen	<ul style="list-style-type: none"> Beschermingszone zichtbaar afzetten Niet werken binnen kwetsbare periodes 	<ul style="list-style-type: none"> 3.1.7. Kruidige waterbegroeiingen en overgangen land-water
Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen	<ul style="list-style-type: none"> Schonen in de periode 15 juli tot 1 november Overige werkzaamheden buiten broedseizoen Natuurvriendelijke oevers ontzien 	<ul style="list-style-type: none"> 4.2.3 Schonen van waterlopen en oevers 4.2.4 Baggeren van bodems, herprofilering en herstelwerkzaamheden aan oevers 4.2.7 Onderhoud aan waterkeringen
Gedragscode Bosbeheer		
Gedragscode Natuurbeheer	<ul style="list-style-type: none"> Uitvoeren buiten de periode half februari tot half augustus 	VIII. Schonen en baggeren van poelen en waterlopen

Tabel 14. Steilwanden en gronddepots in de verschillende gedragscodes

3.2 Tijdens de werkzaamheden

Soms is er tijdens je werkzaamheden iets anders dan de beschrijving in het werkprotocol. Als dit gebeurt, moet je snel actie ondernemen. In dit hoofdstuk leggen we uit hoe je ook in die situaties zorgvuldig kan handelen.

3.2.1 Onvoorziene omstandigheden en calamiteiten

Onvoorziene omstandigheden

Er kan onverwacht iets veranderen tijdens de werkzaamheden, bijvoorbeeld:

- ▶ Er worden beschermde soorten waargenomen die niet in de inventarisatie staan.
- ▶ Je treft beschermde elementen aan die niet in de inventarisatie staan.
- ▶ Een beschermd element wordt per ongeluk beschadigd of een beschermde soort wordt per ongeluk verstoord of gedood.

Wanneer zoiets gebeurt, moet je direct actie ondernemen. Je legt het werk stil om (meer) schade te voorkomen, neemt contact op met je leidinggevende om uit te leggen wat er aan de hand is en gaat op gepaste afstand verder met het werk waar je mee bezig was. Je leidinggevende maakt afspraken met de beheerder of eigenaar over hoe verder te gaan en zal dit aan jou terugmelden. De veranderde werkzaamheden moeten ook weer voldoen aan de gedragscode. Zo zorg je ervoor dat je zorgvuldig blijft handelen.

Je opzichter, uitvoerder, beheerder of toezichthouder moet deze onvoorziene omstandigheden en de oplossing beschrijven en aan het werkprotocol toevoegen. Het toevoegen aan het werkprotocol is belangrijk om aan anderen te kunnen laten zien dat je zorgvuldig hebt gehandeld.

Het hangt af van de gedragscode die je gebruikt of je een vrijstelling hebt voor het oplossen van onvoorziene omstandigheden of dat er een ontheffing moet worden aangevraagd.

Calamiteiten

Soms is het nodig om snel werkzaamheden uit te voeren voor de veiligheid. Bijvoorbeeld bij schade door storm of een natuurramp. Vanwege de veiligheid is er dan geen tijd om een werkprotocol te maken. In de gedragscodes worden dit calamiteiten genoemd. In zo'n geval moet je zorgen dat je zo weinig mogelijk extra schade toebrengt. Dit doe je door zo veel mogelijk te werken

volgens de gedragscodes. Hoewel er geen werkprotocol is gemaakt, moet je wel achteraf vastleggen wat er is gebeurd. De volgende informatie moet jouw leidinggevende opschrijven en bewaren:

- ▶ de aard van de calamiteit
- ▶ de manier van werken die gebruikt is om extra schade aan beschermde soorten te beperken
- ▶ het effect op de beschermde soort

3.2.2 Aantonen zorgvuldig handelen

Het is belangrijk om tijdens en na de werkzaamheden aan anderen te kunnen laten zien dat je zorgvuldig hebt gehandeld. Als je dit niet doet, overtreed je misschien de wet. In hoofdstuk 2.3.4 worden de gevolgen hiervan uitgelegd. Om aan anderen te kunnen laten zien dat je zorgvuldig handelt, moet je de volgende zaken op orde hebben (zoals je ook al hebt kunnen lezen in paragraaf 2.3.4):

De gedragscode is aanwezig op de werklocatie;

- ▶ Het werkprotocol is aanwezig op de werklocatie.
 - ▶ Het werkprotocol is volledig (zie 3.1.1).
 - ▶ Het werkprotocol is uitgevoerd in het veld.
 - ▶ Het werkprotocol is bekend bij de aanwezige medewerkers.
 - ▶ Minimaal één van de medewerkers is aantoonbaar gecertificeerd in Zorgvuldig handelen Wet natuurbescherming niveau 1.
-

Bijlage 1 - Begrippenlijst

Verblijfplaatsen

Verblijfplaatsen zijn plekken die dieren gebruiken om te rusten en voort te planten. In de wet worden dit vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen genoemd.

Leefgebieden

Naast de verblijfplaatsen hebben dieren ook leefgebieden nodig om te overleven. Deze gebieden worden bijvoorbeeld gebruikt om voedsel te zoeken of te verplaatsen naar andere gebieden. Een voorbeeld is een laan die door vleermuizen wordt gebruikt als vliegroute.

Erkende deskundige / ecooloog

Een erkend deskundige of ecooloog voldoet aan één of meerdere van de volgende kenmerken:

- ▶ Is als ecooloog werkzaam voor een ecologisch adviesbureau aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus;
- ▶ Heeft een ecologische opleiding op het niveau HBO- of universitair niveau;
- ▶ Heeft op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en Faunawet en/of Wet Natuurbescherming, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten;
- ▶ Is aantoonbaar actief in soortenbescherming en is aangesloten en werkzaam bij de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de monitoring en/of - bescherming.

Gunstige staat van instandhouding van een soort

Een gunstige staat van instandhouding van een soort betekent dat de overlevingskansen van een complete populatie (totale groep dieren) van een soort geen schade ondervindt. Hiervoor wordt gekeken of je werkzaamheden er niet voor zorgen dat de populatie of leefgebied van een soort zo ver achteruit gaat dat de soort moeite krijgt met overleven in ons land.

Doelsoort van een provincie

Doelsoorten van een provincie worden beschreven in de natuurbeheerplannen van de provincies.

Algemene vrijstelling

De provincie kan een algemene vrijstelling geven voor een soort. Je mag dan werkzaamheden uitvoeren waarbij schade ontstaat bij beschermde soorten als je werkt volgens een goedgekeurde gedragscode.

Ontheffing

Wanneer een gedragscode niet jouw werkzaamheden beschrijft, moet je ontheffing aanvragen om de werkzaamheden toch uit te kunnen voeren. Bij een ontheffing krijg je dan toestemming voor je werkzaamheden op voorwaarde dat je goedgekeurde mitigerende en/of compenserende maatregelen uitvoert.

Mitigatie

Mitigatie is het verzachten of verminderen van de schade die je toebrengt. Dit doe je door mitigerende maatregelen uit te voeren. Een voorbeeld is het aanbrengen van tijdelijke vleermuisverblijfplaatsen als een vleermuisverblijf in een wand tijdelijk onbruikbaar maakt door je werkzaamheden.

Compensatie

Als het niet mogelijk is om mitigerende (verzachtende) maatregelen uit te voeren, kun je ook compenseren. Bij compensatie leg je op een andere locatie een vervanging aan die minstens net zo goed is als de plek waar je schade toebrengt. Een voorbeeld is het plaatsen van vleermuiskasten als je een gebouw

sloopt waarin vleermuizen zitten.

Bestendig beheer

Bestendig beheer zorgt ervoor dat een situatie hetzelfde blijft. Deze werkzaamheden worden regelmatig uitgevoerd, vaak terugkerend in een vast patroon. Vaak is het van tevoren al duidelijk hoe vaak en wanneer deze werkzaamheden uitgevoerd moeten worden. Enkele voorbeelden zijn:

- ▶ wekelijks ramen wassen van een gebouw
- ▶ 2x per jaar maaien van een wegberm
- ▶ 1x per jaar uitmaaien van een sloot
- ▶ 3x per jaar vegen van een fietspad
- ▶ 1x per 5 jaar dunnen van een bos

Niet-bestendig beheer

Naast bestendig beheer kunnen ook herstellende werkzaamheden van een situatie nodig zijn of moet een situatie aangepast worden zonder de functie te veranderen. Dit wordt niet-bestendig beheer genoemd. Enkele voorbeelden zijn:

- ▶ vervangen van de dakbedekking van een gebouw
- ▶ intensiveren maaibeheer: bloemrijk grasland wordt gazon
- ▶ herprofilering van een sloot
- ▶ asfalteren van een halfverhard fietspad

Ruimtelijke ontwikkeling

Ruimtelijke ontwikkelingen zijn activiteiten die de functie veranderen van een plek of situatie. Dit zijn vaak eenmalige ingrepen. Voorbeelden zijn:

- ▶ sloop van een gebouw of werk, aanbouw en nieuwbouw
- ▶ omvormen van een gazon naar een heestervak
- ▶ graven of dempen van een (deel van een) waterpartij
- ▶ verbreden of verleggen van een fietspad
- ▶ herinrichten van een bos naar een recreatieterrein